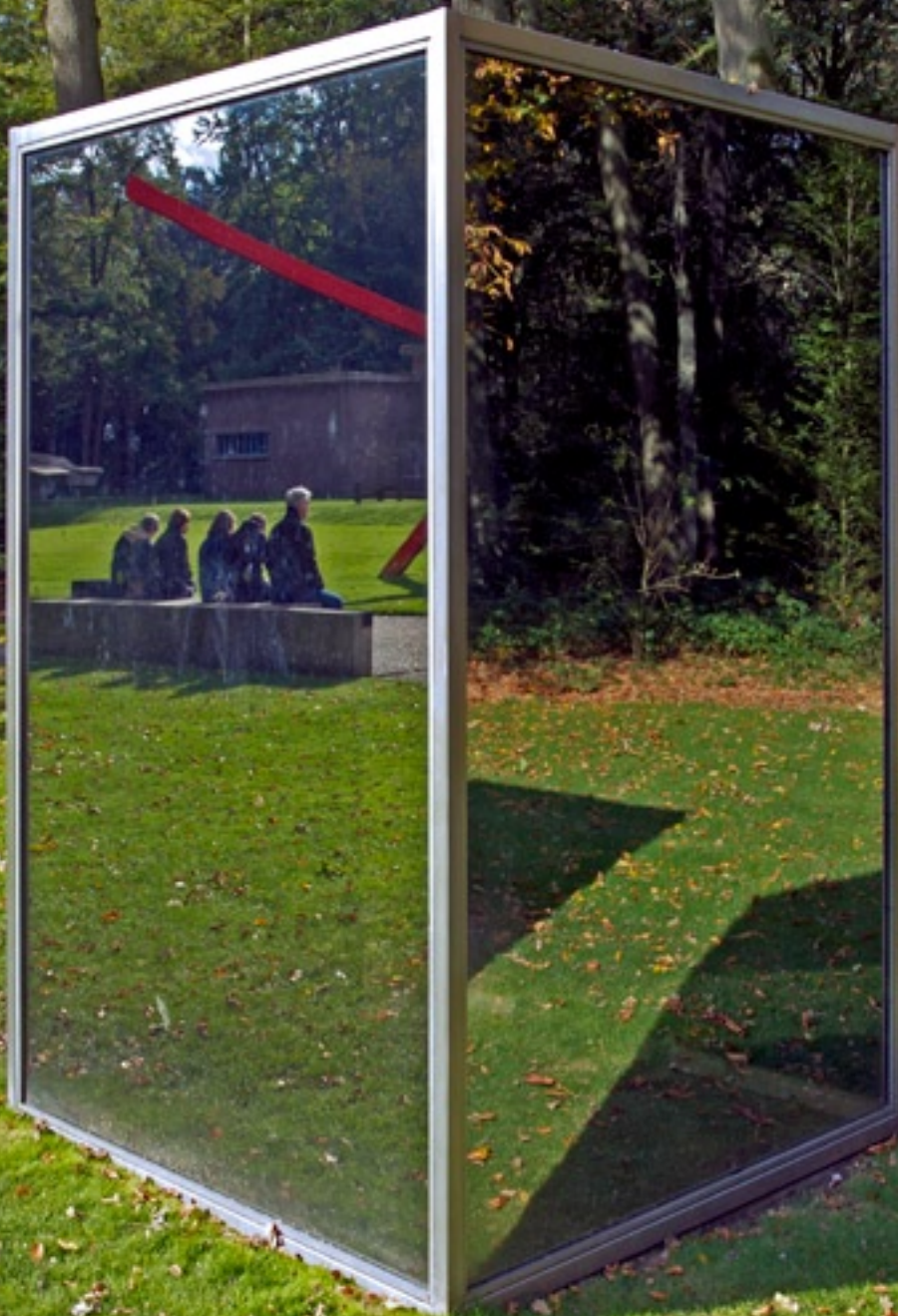

vind je dit essay interessant, voor jezelf, ook voor anderen? deel het, knip de poster uit. Plak het aan een boom, op de wc, maak de beweging waar je onderdeel van wilt zijn. www.verkenningnieuwenederland.nl

Foto: Bert Kaufmann,
Magic Box, KröllerMöller Museum

Hoe hetzelfde onderzoek meer mensen kan dienen...
Lees 'Toegang tot opdrachtonderzoek' van Guido Enthoven
Directeur Instituut Maatschappelijke Innovatie
www.verkenningnieuwenederland.nl

Toegang tot opdrachtonderzoek

Guido Enthoven, Directeur Instituut Maatschappelijke Innovatie

Ministeries laten veel onderzoek verrichten door universiteiten en kennisinstellingen. Op dit moment heeft het parlement geen rechtstreekse toegang tot dit onderzoek. Deze onderzoeken gaan regelmatig over maatschappelijk belangrijke kwesties. Bovendien wordt dit opdrachtonderzoek met publiek geld gefinancierd. Het is tijd om dit onderzoek beter te benutten.

Moet het parlement toegang hebben tot de met publiek geld in opdracht van departementen geproduceerde kennisproducten van universiteiten, kennisinstellingen of adviesbureaus? Ministeries zetten veel onderzoek uit bij universiteiten en kennisinstellingen als de universiteiten van Amsterdam, Leiden, of Wageningen, Technische Universiteiten als Delft, Eindhoven of Twente en kennisinstellingen als TNO en Alterra. Het gaat bijvoorbeeld om onderzoek naar alternatieven voor de Betuwelijn, naar recidive bij taakstraffen, naar kostenoverschrijdingen bij weganaanleg of de mogelijkheden van open source software. De huidige regeling bepaalt dat het eigendom van

opdrachtonderzoek overgaat op het opdrachtgevend departement (Arvodi-regels).¹ Het is vervolgens aan het departement om te beslissen of ze het onderzoek al dan niet openbaar maken. Vaak wordt op een departement een ambtelijke of politieke afweging gemaakt of het opportuun is om het onderzoek naar de Kamer te sturen. Indien de uitkomsten in lijn zijn met het gevoerde beleid zal het antwoord overwegend positief zijn. Indien het rapport kritisch is over doelen, middelen, of resultaten, wordt regelmatig ook besloten het rapport voor kennisgeving aan te nemen en geen verdere actie te ondernemen.

Advies KNAW

In 2005 bracht de KNAW over deze materie een advies aan de minister van OCW uit onder de titel *Wetenschap op bestelling*.² Dit advies behandelt de waarborgen die kunnen worden geschapen voor de wetenschappelijke onafhankelijkheid van opdrachtonderzoek door onderzoekers in de publieke sector in opdracht van derden. Uit het onderzoek dat ten grondslag ligt aan het advies

blijkt dat er ontsporingen optreden. De opzet, de gegevensverzameling en de interpretatie van het onderzoek worden soms aangepast om een voor de opdrachtgever gunstige uitkomst te verkrijgen. De publicatie van de uitkomsten wordt soms verhinderd, vertraagd of aangepast aan de wensen van de opdrachtgever. 'De Algemene Rijksvoorwaarden voor het verstrekken van Opdrachten tot het verrichten van Diensten stellen aan onderzoekinstellingen eisen die strijdig zijn met onafhankelijk onderzoek. Ze zijn op diverse punten strijdig met de uitgangspunten van academische vrijheid en belemmeren de uitvoering van onafhankelijk opdrachtonderzoek. Ze eisen bijvoorbeeld standaard geheimhouding van resultaten, overdracht van intellectueel eigendom en auteursrecht.(...)'³ De rijksoverheid moet volgens de KNAW de volgende uitgangspunten steeds hanteren en vastleggen in een centraal convenant tussen departementen:

- De keuze van onderzoeksmethoden is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen, zoals politieke beïnvloeding.
- Op de onderzoekresultaten heeft de opdrachtgever geen invloed.
- Selectie of weglating van onderzoekresultaten vindt niet plaats.
- Conclusies worden getrokken op basis van de resultaten.
- Wetenschappelijke onderzoekresultaten worden gepubliceerd ongeacht of ze gunstig of ongunstig zijn voor de opdrachtgever.

Het vorige kabinet liet als reactie op dit advies weten geen aanleiding te zien deze aanbevelingen over te nemen.⁴ Zelfregulering binnen de sector via de gedragscode van de VSNU bevat volgens het kabinet voldoende waarborgen voor onafhankelijk en transparant opdrachtonderzoek.

Kamerleden willen toegang

Verschillende Kamerleden blijven desalniettemin pleiten voor toegang tot opdrachtonderzoek:

'Politiek is strijd om informatie. Onderzoeksbureaus richten zich dan vaak tot de wensen van de opdrachtgever. Uit het KNAW-rapport bleek dat met name ministeries de grote boosdoeners zijn als het gaat om het bewust kleuren van onderzoek. Veel departementen proberen onderzoekers te sturen om de conclusies op een manier te formuleren die dienstbaar is aan de doelen van het departement.' (Van Raak, SP)

'Het zou goed zijn indien met publiek geld gefinancierde onderzoeksrapporten ook aan de Kamer ter beschikking worden gesteld. Het is vanuit democratisch perspectief een slechte zaak indien ambtenaren zelf kunnen beslissen of ze een rapport al dan niet openbaar maken. Laat al die rapporten maar naar de Kamer sturen. Vervolgens kan ik zelf wel een afweging maken welke rapporten ik wil lezen. Indien er dan te veel informatie op ons afkomt, biedt het ook de mogelijkheid een politieke discussie te voeren over de vraag waarom er nu zoveel onderzoeksrapporten geproduceerd worden en of dat allemaal wel nodig is.' (Van Vliet, PVV)

In een tiental Europese landen worden kritische rapporten van onderzoeksbureaus of contra-expertises binnen het departement wel ter beschikking van het parlement gesteld. *'Ik ben er een voorstander van om informatie die beschikbaar is per definitie openbaar te maken. In Scandinavië gaat dat heel goed, daar worden kritische rapporten van onderzoeksbureaus of contra-expertises binnen het departement gewoon openbaar gemaakt.'* (Pans, VNG)

Beter benutten van kennis

De bestaande formele restricties op toegang tot informatie vormen belangrijke bronnen van machtsverschillen en reduceren de democratische en maatschappelijke oplossingscapaciteit. Adequate informatie vormt geen voldoende voorwaarde, maar wel een noodzakelijke voorwaarde voor het uitoefenen van democratische en politieke invloed. De facto geldt dat de regering doorgaans die informatie verstrekt die zij wenst te verstrekken. De heersende interpretatie van de ministeriële verantwoordelijkheid leidt in de praktijk tot het afschermen van risico's en beleidsalternatieven als verwoord in opdracht-

onderzoek. De regels voor inkoop van externe kennis (Arvodi-regels) dienen op basis van deze verschillende overwegingen aangepast te worden. Het is wenselijk en logisch dat de Kamer toegang krijgt tot – met publiek geld in opdracht van departementen geproduceerde – kennisproducten van universiteiten, adviesbureaus of kennisinstellingen. Het zou de informatiepositie van Kamerleden belangrijk versterken.

Over de auteur

Guido Enthoven is directeur van het IMI. Bovenstaand artikel is deels gebaseerd op de bevindingen uit zijn proefschrift: *'Hoe vertellen we het de Kamer? Een empirisch onderzoek naar de informatierelatie tussen regering en parlement.'* (Eburon, Delft, 2011).

E-mail: g.enthoven@imi.nu

Noten

1. Arvodi, gepubliceerd in de Staatscourant, 18 maart 2004, nr 54/ pag. 13
2. KNAW, Wetenschap op bestelling, Over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgevers, Amsterdam, 2005
3. KNAW, 2005: 39-40
4. Kst. 29 388, nr. 68

Dit Essay maakt deel uit van het boek 'Verkenning Nieuw Nederland'. Kijk voor meer essays en inspirerende ideeën om je heen en op: www.verkenningnieuwnederland.nl (Daar is het ook mogelijk een fysieke versie van het boek te bestellen)

In dit boek laten inspirerende denkers, groot en klein, zien waar volgens hen Nederland maatschappelijk beter kan. Ze dagen je uit om ook zelf aan de slag te gaan...

De toekomst is eigenlijk nog nooit een extrapolatie van het heden geweest. Morgen zal anders zijn dan gisteren, met andere wensen, andere uitdagingen en kansen. Terwijl we gewend zijn te denken in extrapolaties, zijn er in de samenleving altijd mensen die 'nieuwe dingen zien' of 'nieuwe dingen bedenken'. Zij ondernemen en gaan allianties aan, soms impulsief of omdat ze voelen dat het goed is. Soms om dat ze denken dat het roer voor hen 'nu om moet'. 'De geschiedenis kruipt niet, ze springt', zoals Taleb, hoogleraar Onzekerheidskunde het verwoordt. De gedachte om ons te baseren op het verleden is zo sterk, dat dit de kracht in de kiem smoort om initiatieven te ontplooiën die geen garantie kennen uit het verleden.

Nederland is mooi, sterk en rijk. Rijk aan mensen en rijk aan ideeën. Rijkdom is een voorrecht, maar wel iets dat je moet kunnen zien, waarderen en gebruiken. Want welke inventieve ideeën bevinden zich buiten het gebaande pad en zijn geestverruimend voor de discussies van vandaag? De uitdaging met het boek *Verkenning Nieuw Nederland*, is de verkenning naar dat wat we niet zien, dat wat niet direct opvalt, dat wat we pas zien als we heel goed kijken.

Colofon boek: Verkenning Nieuw Nederland

Tekst- en beeldredactie: Nathalie Lecina (IMI), Floor Jaspers (Floor Jaspers), Susan Bink (Tikimo)

Auteurs (in volgorde van verschijning): Adrian de Groot, Joost Zaat, Annemarie van Dalen, Bas Pastoor, Camiel Versluis, Margot Weijnen, Judith Schueler, Elsbeth Koek, Guido Enthoven, Menno Lammers, Laura Hornick, Julien Haffmans, Jurgan van der Heijden, Els Schopman, Klaartje Molthof, Marleen Sanders, Meike van de Linde, Jurriaan Cals, Floor Jaspers, Jeroen Fikkers, Hester van der Burg, Jan Turk, Marjorieke Glaudemans, Yung Lie, Floor Basten, Derk Jan Stobbelaar, Jet Proost.

Inspirerende tussenstukken: Jul Shakur, Daluca, Nantwan (gedichten)

Fotografie: In deze bundeling komen foto's voor. Deze foto's zijn door de fotografen direct beschikbaar gesteld of beschikbaar gemaakt via Flickr.com onder een Creative Commons Licentie. De Creative Commons Licenties zijn te vinden via de volgende links:

CC BY-SA 2.0: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/deed.en>

CC BY 2.0: <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/deed.en>

Een aantal foto's zijn bewerkt. Zowel de bewerkte als de onbewerkte foto's mogen verder verspreid worden onder hetzelfde license als de originele versie.

p.6: Nationaal Historisch Museum (CC BY-SA 2.0), p.8: M.J. Ambriola (CC BY-SA 2.0), p.21: Gionvanni / Giopuo (CC BY-SA 2.0), p.28 en p.29: FaceMePLS (CC BY 2.0), p.33: Richard Rutter/Clagnut (CC BY 2.0), p.44: Camiel Versluis, p. 49 boven: Marc Samsom (CC BY 2.0), p.49 onder: Geoffrey Magnan/Geoffrey M. (CC BY 2.0), p.54: DJ Hoogderdijk / Denkrahm (CC BY), p.78: Pete Birkinshaw / BinaryApe (CC BY 2.0) en Patrick Savalle (CC BY 2.0), p. 86: Susan Bink, p. 93: Tup Wanders / Tuppus (CC BY 2.0), p.95: Randy Aquilizan / irOcko (CC BY 2.0), p.97: Michael Coté/Cote (CC BY 2.0), p.97: Randy Aquilizan / irOcko (CC BY 2.0), p.107: H.L.I.T. (CC BY 2.0), p.110: Esther Westerveld / westher (CC BY 2.0), p.112: Guy Renard / Tusca Mendaharin (CC BY 2.0), p. 119: FaceMePLS (CC BY 2.0) met graffiti van Lastplak, p.127: Susan Bink, p. 155: Bert Kaufmann (CC BY 2.0), p.161: Bert Kaufmann (CC BY 2.0)

Logo en illustraties: Nathalie Lecina en Susan Bink

gedrukt door: Wöhrmann Printservice (www.WPS.nl)

ISBN 978-90-8570-970-1

© IMI, het copyright per essay berust bij de respectieve auteurs, 2012

